

In de verdediging

Over het belang van kunst en over waarom kunst toch nog altijd in de verdediging moet

In een stuk van Bas Heijne uit 2010 in NRC Handelsblad werd het treffend verwoord: “Kunst wordt in onze huidige maatschappij steeds vaker gezien als speelgoed van een kleine, culturele elite, waar de gewone man ook nog eens aan meebetaalt zonder dat hij er enig genoeg aan beleeft.”

‘Hogere’ kunst lijkt voor veel mensen inderdaad een ver-van-hun-bed-show. Veel mensen gaan liever naar een musical dan naar de opera, of liever naar een popfestival dan naar een jazzconcert. Maar moeten opera’s en jazzconcerten niet meer ondersteund worden, omdat de meeste mensen er niet naartoe gaan? Moeten voetbalstadia worden afgebroken, omdat de meerderheid er niet naartoe gaat?

De groep mensen die ‘niks met kunst’ heeft, zal altijd per definitie groter zijn dan de groep die wel actief is binnen de kunst, maar het lijkt me evident dat de interesse van de grootste groep geen maatstaf is voor kunst- en cultuurbeleid, of voor welk ander beleid dan ook. Er zullen altijd mensen zijn die kunst een linkse hobby vinden. Maar kunst een linkse hobby noemen, is dan weer echt een typisch rechts hobby, om met de woorden van schrijver Jeroen van Merwijk te spreken – die een heel mooi boekje schreef met de titel *Meneer van Merwijks laatste woorden over kunst en cultuur*, een boekje dat elke beleidsmaker die beslissingen neemt over kunst en cultuur mijns inziens gelezen zou moeten hebben.

Veel mensen vinden misschien dat er te veel slechte kunst is en dat alleen goede kunst het verdient om gesubsidieerd te worden. Ja, er is vast veel slechts kunst waarvan het zonde is dat er belastinggeld naartoe is gegaan. Maar er moet nu eenmaal veel slechte kunst gemaakt worden om tot goede kunst te komen. Zo is de meeste amateurkunst lang niet altijd goed, maar het is wel de noodzakelijke vijver van waaruit talentvolle kunstenaars zich kunnen ontwikkelen. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor muziekverenigingen en voor lokale sportclubs. Als daarop wordt bezuinigd, zal er niet gauw een nieuwe Nederlandse tennisster tot de wereldtop behoren.

Het idee dat de meerderheid moeten kunnen deelnemen aan alles waar ons belastinggeld naartoe zou kunnen gaan, is overigens ronduit idioot. De elite betaalt zich blauw aan huursubsidies waar ze nooit gebruik van zal maken en mensen die kinderloos zijn betalen hun hele leven mee voor de voorzieningen van andermans kinderen. En zo hoort het ook. Dat is het idee van een samenleving als gemeenschap. Kinderen en huursubsidies zijn belangrijk voor een bloeiende maatschappij. Zo ook is kunst belangrijk voor de samenleving. Het is namelijk echt meer dan decoratie of entertainment, aldus Jorien Posthouwer van DWARS. Zo verdedigt ze het belang van kunst in een online artikel met de volgende argumenten:

Kunst vergroot het historisch besef.

We zijn ons er steeds meer bewust van het belang van historisch besef en leren data, namen en feiten van belangrijke gebeurtenissen. Maar om de geschiedenis echt te kunnen begrijpen, hebben we niet genoeg aan feitjes. Kunst biedt ons een ander perspectief op de geschiedenis. Door een film, boek of beeldend kunstwerk kun je dit

inzicht wel krijgen. Kunst vertelt de verhalen van de mens en leert ons te begrijpen hoe de gebeurtenissen in het verleden ons hebben gemaakt tot wat we vandaag de dag zijn.

Via kunst verkennen wij ons bestaan.

Kunst laat ons ons bestaan onderzoeken op een manier die zich aan gemakkelijke slogans en frases onttrekt, kunst maakt korte metten met eenduidige beelden van onszelf en de werkelijkheid. Via de kunsten verkennen wij het bestaan door middel van de verbeelding. Een kunstvijandige samenleving, één die niet langer nieuwsgierig is naar wat een mens tot mens maakt en de relatie met andere mensen onderzoekt, is een gevaar voor zichzelf. Kunst monddood maken, is net zo rampzalig als het monddood maken van kritische journalisten, zoals nu in Turkije is gebeurd, of net zo alarmerend als de vrijheid van meningsuiting boycotten, zoals vorig jaar gebeurde tijdens de intocht van Sinterklaas in Friesland.

Kunst geeft het leven betekenis.

In een wereld waarin alles een direct nut of een functie zou moeten hebben, missen wij zingeving. Kunst inspireert, geeft energie en leidt tot nieuwe ideeën. Het zien van een toneelstuk, het bedenken van een verhaal of het schrijven van een gedicht geeft meer voldoening dan een avondje bankhangen.

Kunst als maatschappelijke spiegel.

Soms kunnen ideeën niet met woorden overgebracht worden, of komen ze simpelweg beter over in beeld of geluid. Kunstenaars bevragen ontwikkelingen in de samenleving door ze in een andere, creatieve context weer te geven. Ze lichten iets uit, trekken het door tot in het absurde of spelen juist in op ons gevoel. Een bekend Nederlands voorbeeld is Tinkebell, die haar kat tot handtas maakte. Wat je er ook van vindt, ze bevraagt hiermee onze omgang met dieren en het verschil tussen huisdieren en de bio-industrie. Tinkebell zei erover: "Ik maak geen kunst, ik ontwerp discussies."

Kunst als expressie.

Hoe vaak wij ook leren onze ratio aan te spreken, er zijn dingen die we niet met logica kunnen begrijpen of uitleggen. Emoties en gebeurtenissen die groter, complexer of ongrijpbaarder zijn dan onze ratio aankan. Kunst laat ons zien dat we niet alleen zijn in onze pijn, angst of verdriet. Ook het maken van kunst kan een manier zijn om emoties en ideeën te uiten die niet met ratio of in spreektaal te delen zijn.

Kortom, kunst zet ons aan het denken. Over onszelf, over onze doelen, onze wereld en onze teleurstellingen. Kunstwerken stellen ons in staat om buiten de gebaande paden te denken en daarmee verandering dichterbij te brengen.

Het is niet zozeer dat kunst niet tegen een paar bezuinigingen kan. Heus wel, er zijn genoeg maatschappelijke zaken die ook aandacht en belastinggeld verdienen en het is dan ook goed om kritisch te kijken naar waar het geld het beste besteed wordt. Maar soms lijkt er sprake te zijn van regelrechte kunsthaat en een pleidooi voor de afschaffing van de kunst, omdat die niet nuttig zou zijn of een maatschappelijk belang dient. En daar schuilt het eigenlijke probleem.

Waarom moet de kunst überhaupt maatschappelijke (of andere) belangen dienen? Levert dat 'goede' kunst op? Is de kracht van kunst niet juist dat het geen voorop gelegd

belang hoeft te dienen? Wat zouden we zeggen over kunst die in de Sovjetunie gemaakt wordt onder de noemer 'maatschappelijk belang'? Of, iets dichterbij huis: welk maatschappelijk belang wordt gediend door de tijdens de Koude Oorlog door de CIA gesponsorde kunst(enaars)? Wie bepaalt wat het maatschappelijk belang is? En welke waarden en ideeën zitten achter die bepaling? Kan het belang radicaal of destructief zijn? Mag dat? Zo niet, wat zegt dat dan? Welke belangen en waarden draagt onze huidige maatschappij eigenlijk uit?

"To lead good lives, we need not only lightbulbs and telephone lines, chemicals and stock exchanges, we also need to be consoled in our griefs, guided towards wisdom, opened up to self-knowledge, calmed in our anxieties, given new hope and introduced to wider horizons: all tasks for which the practical tool known as art is eminently suited." – The Book of Life

Met vriendelijke groet,
Renée Verberne

Beeldend kunstenaar & schrijver
www.reneeverberne.nl

Bronnen:

"Het nut van kunst" of "Waarom kunst meer dan een 'Linkse Hobby' is", artikel van Jorien Posthouwer, 2017: <https://dwars.org/overdwars/nut-van-kunst/>

"Maatschappelijk belang", artikel van Rune Peitersen op , 2015:
<http://www.platformbk.nl/2015/12/maatschappelijk-belang/>

"Waarom wordt de elite haar kunst niet gegund?", artikel van Bas Heijne, 2010:
<https://www.nrc.nl/nieuws/2010/10/27/waarom-wordt-de-elite-haar-kunst-niet-gegund-11962050-a776388>